

**EKOLOGIK QADRIYATLAR VOSITASIDA MAKTABGA TAYYORLOV GURUHI
TARBIYALANUVCHILARINI ATROF-MUHIT BILAN TANISHTIRISH: MAHALLIY
ILMIY TADQIQOTLAR TAHLILI**

M.Erniyazova

**Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor
va mutaxassislarini qayta tayyorlash va
ularning malakasini oshirish instituti
tayanch doktorant**

amangeldiqizi8@gmail.com

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada maktabga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarni ekologik qadriyatlar asosida atrof-muhit bilan tanishtirish masalalari mahalliy ilmiy tadqiqotlar tahlili orqali chuqur o'rganilgan. Tadqiqot doirasida O'zbekiston olimlarining maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiya berishga oid ilmiy izlanishlari, ularning nazariy-metodologik asoslari, amaliy tajribalari hamda olingan natijalar atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida ekologik qadriyatlarni shakllantirish uchun milliy-madaniy xususiyatlarni e'tiborga olgan holda pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar va zamonaviy vositalardan foydalanish zaruriyati ilmiy jihatdan asoslangan. Mahalliy tadqiqotlarning tizimli tahlili maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ong, tabiatga mehr-oqibat va ekologik mas'uliyatni rivojlantirishda O'zbekiston pedagogikasining o'ziga xos yondashuvlari, milliy tajriba va samarali metodikalarini yaqqol ko'rsatib berdi.

Kalit so'zlar: Ekologik qadriyatlar, maktabga tayyorlov guruhi, atrof-muhit bilan tanishish, ekologik tarbiya, maktabgacha ta'lim, milliy-madaniy yondashuv, pedagogik texnologiyalar, ekologik ong, tabiatga mehr-oqibat, ekologik mas'uliyat, mahalliy tadqiqotlar, O'zbekiston pedagogikasi, xalq pedagogikasi, interfaol usullar, oila-MTT hamkorligi.

Zamonaviy dunyo rivojlanishining hozirgi bosqichida ekologik muammolarning tobora kuchayib borishi va atrof-muhitni muhofaza qilish masalalarining global miqyosda katta ahamiyat kasb etishi maktabgacha yoshdan boshlab bolalarda ekologik madaniyat va ekologik qadriyatlarni maqsadli ravishda shakllantirishni jamiyatning eng dolzarb vazifalaridan biriga aylantirmoqda. Bu jarayon ayniqsa maktabga tayyorlov guruhi yoshi, ya'ni 5-7 yoshdagi bolalar uchun muhim ahamiyat kasb etadi, chunki aynan shu hayotiy muhim davrda bolaning shaxsiy rivojlanishining asoslari yotqiziladi va ekologik ong, tabiatga mehr-oqibat hamda atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatning dastlabki ko'rinishlari shakllanadi.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish va uning sifatini tubdan oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Bu borada qabul qilingan 2017-yil 30-sentabrdagi PQ-3304-son "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qaror, 2019-yil 8-maydagi PF-5712-son "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmon va bir qator boshqa muhim me'yoriy-huquqiy hujjatlar maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik tarbiya berishga alohida e'tibor qaratilganligidan va bu sohaga davlat darajasida katta ahamiyat berilayotganidan dalolat beradi.

O'zbekistonlik olimlar maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik tarbiyaning nazariy asoslarini ishlab chiqishda milliy-madaniy xususiyatlarni, mahalliy sharoitlarni va xalq pedagogikasi tajribasini hisobga olgan holda bir qancha konseptual yondashuvlarni yaratdilar. Bu yondashuvlar

jahon pedagogikasi yutuqlarini O'zbekiston ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari bilan uyg'unlashtirish asosida vujudga keldi va amaliyotda o'z samaradorligini ko'rsatdi.

U.I. Inomov 2015-yilda olib borgan tadqiqotlarida maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasini yaratish bilan birga, ekologik bilimlar tizimini milliy qadriyatlar bilan chambarchas bog'lashning muhim ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Olimning asosiy g'oyasi shundan iboratki, bolalarda tabiatga bo'lgan munosabat avloddan-avlodga o'tib kelayotgan xalq an'analari, milliy qadriyatlar va ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan boy ekologik meros asosida rivojlantirilganda eng yuqori natijalar bera oladi. Bu yondashuv bolalarda nafaqat ekologik bilimlarni, balki milliy ong va milliy o'zligini ham shakllantirishga xizmat qiladi.

G.A. Azimova 2018-yilda o'tkazgan ilmiy izlanishlarida maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish jarayonida O'zbekistonning milliy-tabiiy xususiyatlari, mahalliy o'simlik va hayvonot dunyosini o'rganishga asoslangan pedagogik texnologiyalarni taklif etdi va ularning amaliy tatabiqini amalga oshirdi. Uning ishlarida mahalliy ekologik sharoitlarni hisobga olish, hududiy tabiiy xususiyatlarni chuqur o'rganish va bolalarga o'z yurtining tabiatini yaqindan tanishtirib borish prinsipi alohida ko'rsatib o'tildi. Bu esa bolalarda ona yurtiga muhabbat va tabiatni muhofaza qilish g'oyalari yanada kuchaytirdi.

N.S. Tursunova 2019-yilda ekologik qadriyatlarni shakllantirish jarayonini tarbiyaviy-ta'limiy jarayonning barcha komponentlari bilan chuqur integratsiyalashgan holda amalga oshirish konsepsiyasini ilmiy jihatdan rivojlantirdi va amaliy sinov bosqichlarini amalga oshirdi. Tadqiqotchining ta'kidlashicha, ekologik tarbiya alohida ajratilgan mashg'ulot yoki ma'lum bir kun sifatida emas, balki bolalarning kundalik hayoti va faoliyatining barcha jabhalarini qamrab oluvchi, har bir daqiqada amalga oshiriluvchi ajralmas qism sifatida tashkil etilishi lozim. Bu yondashuv ekologik tarbiyaning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi va bolalarda barqaror ekologik ko'nikmalar shakllanishiga yordam beradi.

Bu nazariy asoslarni yanada chuqurlashtirish maqsadida bir qator olimlar maktabga tayyorlov guruhi yoshining psixologik-pedagogik xususiyatlarini ham o'rgandilar. M.K. Rahimova 2017-yilda o'tkazgan tadqiqotlarida maktabga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarning ekologik tushunchalarni o'zlashtirishdagi psixologik xususiyatlarini tahlil qildi va ularning yosh xususiyatlariga mos pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqdi. Uning ilmiy ishlari natijasida aniqlangan ma'lumotlarga ko'ra, ushbu yoshdagi bolalarda konkret-obrazli fikrlash ustunlik qiladi va ular bevosita kuzatish hamda amaliy faoliyat orqali bilimlarni ancha yaxshi o'zlashtiradilar. Bundan tashqari, bolalarda hissiy-emotsional tajribalar asosida qadriyatlar shakllanishi, taqlid qilish orqali o'rganish qobiliyatining yuqori darajada rivojlanganligi ham aniqlandi. Bu xususiyatlarni hisobga olgan holda pedagoglar ekologik tarbiya jarayonini tashkil etishlari zarur.

D.X. Xolmatova 2020-yilda maktabga tayyorlov yoshidagi bolalarda ekologik tafakkurning rivojlanish bosqichlarini aniq belgilab oldi va har bir bosqich uchun o'ziga xos pedagogik vositalar tizimini ishlab chiqdi. Uning tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, ekologik tafakkur bosqichma-bosqich, ketma-ket ravishda rivojlanadi va har bir bosqichda maxsus metodik yondashuv talab etiladi. Bu yondashuvning amaliyotga joriy etilishi bolalarda ekologik ongning barqaror rivojlanishiga olib keldi. O'zbekistonlik tadqiqotchilarning ko'p yillik ilmiy izlanishlari va amaliy tajribalar tahlili ekologik tarbiya jarayonida bir qancha samarali pedagogik texnologiyalarni aniqlash va ularni ilmiy asoslash imkonini berdi. Bu texnologiyalar nafaqat nazariy jihatdan ishlab chiqildi, balki maktabgacha ta'lim muassasalarida keng amaliyotda sinaldi va o'z samaradorligini ko'rsatdi.

Loyihaviy faoliyat ekologik tarbiyaning eng samarali usullaridan biri sifatida e'tirof etildi. R.M. Yo'ldosheva 2019-yilda olib borgan keng qamrovli tadqiqotlarida maktabgacha ta'lim

muassasalarida ekologik yo'nalishli loyiha faoliyatini tashkil etish metodikasini yaratdi va uni amaliyotga joriy etdi. Uning tajribasida "Mening bog'im", "Qushlar – bizning do'stlarimiz", "Toza suv – salomatlik manbai" kabi loyihalar nafaqat bolalarda ekologik bilimlar shakllantirishga, balki ekologik mas'uliyat, jamoa bo'lib ishlash ko'nikmalari va mustaqil tadqiqotchilik qobiliyatlarini rivojlantirishda ham yuqori samaradorlik ko'rsatdi. Loyihalar davomida bolalar amaliy faoliyat bilan shug'ullanib, o'z tajribalarini to'plashdi va ekologik muammolarning yechimlarini qidirishda faol ishtirok etdilar.

Xalq og'zaki ijodi ekologik tarbiyaning boy manbalaridan biri sifatida qaraladi. L.N. Nurmatova 2017-yilda o'zbek xalq maqollari, topishmoqlari, ertaklari va dostonlari orqali ekologik qadriyatlarni o'rgatish tajribasini chuqur o'rgandi va ularning pedagogik imkoniyatlarini ochib berdi. Masalan, "Yer – onangdek ezgu", "Daraxtni kesma, mevasini ye", "Bug'doy ekkan – non o'radi, yaxshilik qilgan – ezgulik o'radi" kabi xalq maqollari bolalarda tabiatga hurmat, ehtiyotkorlik va ekologik mas'uliyatni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega. Bu maqollar oddiy, tushunarli tilda aytilgan bo'lsa-da, chuqur falsafiy ma'noga ega va bolalar ongiga oson singib ketadi. Xalq topishmoqlari esa bolalarning tabiat haqidagi bilimlarini boyitadi, kuzatuvchanlik va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Milliy bayramlar va an'anaviy marosimlar ham ekologik tarbiyaning muhim vositalariga aylantirildi. F.R. Rustamova 2019-yilda "Navruz", "Mehrgon" kabi qadimiy milliy bayramlar, "Hashar" kabi xalq an'analari orqali bolalarda tabiatga mehr, jamoaviy mehnat orqali atrof-muhitni obodlashtirish va go'zallashtirish g'oyalarini singdirish imkoniyatlarini ko'rsatib berdi va amaliy tajribalar asosida isbotladi. Navruz bayrami tabiatning uyg'onishi, yangilanishi bilan bog'liq bo'lib, bolalarga tabiat qonuniyatlarini anglashga, unga mehr-oqibat bilan munosabatda bo'lishga o'rgatadi. Hashar an'anasi esa jamoa bo'lib mehnat qilish, atrof-muhitni tozalash va obodlashtirish g'oyalarini singdiradi.

Mahalliy tabiiy resurslardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. S.B. Boqiyeva 2020-yilda mahalliy o'simlik va hayvonot dunyosi bilan yaqindan tanishish, mahalliy ekologik muammolarni o'rganish va ular ustida mulohaza yuritish orqali ekologik bilimlarni shakllantirish va mustahkamlashning katta ahamiyatini asoslab berdi. Bolalar o'z hududida o'sadigan o'simliklar, yashaydigan hayvonlar bilan tanishganda, ularni yaqindan kuzatganda va o'rganganda, ekologik bilimlar yanada chuqurroq va barqarorroq bo'lib qoladi. Mahalliy tabiatni bilish bolalarda o'z yurtiga muhabbat va uni muhofaza qilish istagini kuchaytiradi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari ham ekologik tarbiya jarayoniga faol kirib keldi va yangi imkoniyatlar yaratdi. A.T. Mirzayev 2021-yilda raqamli texnologiyalar vositasida ekologik tarbiyani takomillashtirish imkoniyatlarini chuqur o'rgandi va qator tavsiyalar ishlab chiqdi. Uning tadqiqotlarida interaktiv ekologik o'yinlar va multimediya materiallar, qo'riqxonalar va botanika bog'lariga virtual ekskursiyalar, ekologik mavzudagi multfilmlar va video darslar, raqamli ekologik daftar va kuzatishlar jurnali kabi vositalarning pedagogik imkoniyatlari ochib berildi. Bu texnologiyalar bolalarda qiziqish uyg'otadi, o'rganish jarayonini jonliroq va samaraliroq qiladi, ammo ularni an'anaviy usullar bilan oqilona uyg'unlashtirib qo'llash muhim.

O'zbekistonlik tadqiqotchilarning ko'p yillik ilmiy izlanishlari va amaliy tajribalari tahlili ekologik tarbiya mazmunining asosiy yo'nalishlarini aniq belgilash, ularning o'zaro bog'liqligini ko'rsatish va har bir yo'nalish bo'yicha konkret metodikalarni ishlab chiqish imkonini berdi. Bu yo'nalishlar bir-biri bilan uzviy bog'langan bo'lib, yaxlit tizim hosil qiladi.

Jonli tabiat bilan tanishish ekologik tarbiyaning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. M.O. Ahmedova 2018-yilda bolalarni o'simliklar va hayvonot dunyosi bilan tanishtirish bo'yicha maxsus

metodikani ishlab chiqdi va uni turli maktabgacha ta'lim muassasalarida muvaffaqiyatli joriy etdi. Uning metodikasida xona o'simliklarini parvarish qilish (sabr, reo, fikus va boshqa o'simliklar), maktabgacha ta'lim tashkiloti hududida o'sadigan turli daraxtlar va butalarni muntazam kuzatish, uy hayvonlari, qushlar, hasharotlar bilan bevosita tanishuv, ularning hayot faoliyati, o'zaro bog'liqligi va ekotizimda tutgan o'rnini o'rganish kabi faoliyat turlari o'z aksini topgan. Bolalar o'simliklar va hayvonlarni kundun-kunga kuzatib borish orqali ularning rivojlanish jarayonlarini, o'zgarishlarini va ehtiyojlarini tushunib yetadilar, ularga g'amxo'rlik qilish orqali mas'uliyat tuyg'usini rivojlantiradilar.

Jonsiz tabiat hodisalari bilan tanishish ham ekologik tarbiyaning muhim qismi sifatida ko'rib chiqiladi. B.N. Normatov 2019-yilda bolalarni ob-havo, suv, tuproq, havo kabi jonsiz tabiat obyektlari bilan yaqindan tanishtirish bo'yicha maxsus dastur yaratdi va uni amaliyotga joriy etdi. Dasturda fasllar almashishi va ob-havo o'zgarishlarini muntazam kuzatish, suv va uning turli xususiyatlarini o'rganish bo'yicha tajribalar o'tkazish, tuproq va uning tirik organizmlar uchun muhim ahamiyatini anglash, havo va uning barcha tirik mavjudotlar uchun hayotiy zarurligini tushunish kabi mavzular chuqur ishlab chiqilgan. Bolalar jonsiz tabiat obyektlari jonli tabiat bilan qanday bog'liqligini tushunib etadilar va tabiatda hamma narsa o'zaro chambarchas bog'langanligini angladilar.

Ekologik muammolar va ularning yechimlari bilan tanishish zamonaviy ekologik tarbiyaning zarur qismidir. Y.S. Karimova 2020-yilda maktabga tayyorlov yoshiga mos keladigan ekologik muammolar bilan tanishtirish va ularni hal qilish jarayonida bolalarni faol ishtirok ettirishga oid metodikani taklif etdi va amaliyotda sinab ko'rdi. Metodikada axlat va chiqindilar muammosi, chiqindilarni saralash va qayta ishlash, suv va energiya tejashning zaruriyati, havo ifloslanishi va uning barcha tirik mavjudotlarga salbiy ta'siri, o'rmonlar kamayishi va ko'kalamzorlashtirish ishlarining katta ahamiyati kabi dolzarb mavzular bolalar tushunadigan tilda bayon etilgan. Bolalar nafaqat muammolarni bilish bilan cheklanmay, balki ularning yechimlarini topishda ham ishtirok etadilar, amaliy chora-tadbirlar o'tkazadilar va o'z hissalarini qo'shadilar.

Ekologik qadriyatlarni muvaffaqiyatli shakllantirish uchun ma'lum tartib-qoidalarga rioya qilish va ketma-ket bosqichlardan o'tish zarur. O'zbek pedagoglarining boy tajribasi ekologik qadriyatlarni shakllantirish jarayonini to'rtta asosiy bosqichga ajratish va har bir bosqich uchun o'ziga xos vazifalar va metodlarni belgilash mumkinligini ko'rsatdi.

Ekologik tarbiya jarayonida oila va maktabgacha ta'lim tashkilotining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalliy tadqiqotlar bu hamkorlikni ekologik tarbiyaning zaruriy sharti va uning samaradorligini oshiruvchi asosiy omil sifatida ko'rsatadi. Bolaning ekologik tarbiyasi faqat muassasada emas, balki oilada ham davom ettirilganda, barqaror va samarali natijalar olinadi.

Sh.A. Ismoilova 2018-yilda ota-onalarni ekologik tarbiyaga jalb qilishning yaxlit tizimini yaratdi va uni amaliyotda muvaffaqiyatli qo'lladi. Uning tizimida ota-onalar uchun ekologik mavzularda maxsus seminar va treninglar tashkil etish, umumiy ekologik loyihalar va aksiyalar ("Daraxt eking", "Toza shahar", "Tabiatni asraymiz") o'tkazish, ekologik maslahatlar va individual konsultatsiyalar berish, oilaviy ekologik tadbirlar va sayohatlar uyushtirish kabi turli faoliyat shakllari o'z aksini topgan. Ota-onalar ekologik bilimlar olganlaridan so'ng, o'z farzandlari bilan uyda ham ekologik mavzularda suhbatlashadilar, ular bilan birgalikda tabiatni muhofaza qilish ishlarida ishtirok etadilar va o'rnak bo'ladilar.

O'zbekistonlik olimlarning ko'p yillik ilmiy izlanishlari va keng qamrovli amaliy tadqiqotlari bir qancha muhim xulosalarga kelishga imkon berdi. Bu xulosalar nafaqat nazariy ahamiyatga ega, balki amaliy pedagogikada keng qo'llanilishi mumkin bo'lgan tavsiyalar beradi.

Milliy yondashuvga asoslangan ekologik tarbiya yuqori samaradorlik ko'rsatadi. Milliy-madaniy qadriyatlar, xalq pedagogikasi tajribasi, mahalliy tabiat xususiyatlari va o'zbek xalqining ajdodlardan meros qolgan boy ekologik an'alariga asoslangan ekologik tarbiya universal yondashuvlarga nisbatan ancha samarali bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, milliy yondashuvdan foydalanganda samaradorlik ko'rsatkichi 35-40% yuqoriroq bo'ladi, chunki bolalar o'zlariga yaqin, tushunarli va qadrliroq bo'lgan milliy qadriyatlar orqali ekologik bilimlarni osonroq va mustahkamroq o'zlashtiradilar.

Ekologik tarbiya alohida mashg'ulot yoki faoliyat turi sifatida emas, balki bilim berish, tarbiyalash va rivojlantirishning barcha yo'nalishlarini qamrab oluvchi, kundalik faoliyatning barcha shakllariga chuqur integratsiyalashgan jarayon sifatida amalga oshirilishi kerak. Ekologik tarbiya o'qitishning barcha sohalari (ona tili, matematika, rasm chizish, musiqa va boshqalar) bilan bog'lanishi, bolalarning barcha faoliyatlari (o'yin, mehnat, kuzatish, eksperimental faoliyat) ga singib ketishi zarur. Faqat shunday kompleks yondashuvgina barqaror natijalar beradi.

Birinchi muammo kadrlar tayyorligi bilan bog'liq. S.K. Raxmonova 2020-yilda olib borgan tadqiqotlarida ekologik tarbiya metodikasi bo'yicha yetarli darajada malakali va maxsus tayyorgarlikdan o'tgan pedagog tarbiyachilarning yetishmasligi muammosi mavjudligini aniqladi.

Ikkinchi muammo moddiy-texnik baza bilan bog'liq. O.B. Mahmudov 2019-yilda olib borgan keng qamrovli tahlil natijasida zamonaviy ekologik laboratoriyalar, interfaol texnik vositalar, sifatli didaktik materiallar, ekologik o'yinlar to'plami va zamonaviy o'quv qurollarining ko'pchilik maktabgacha ta'lim muassasalarida yetishmasligi yoki umuman yo'qligi aniqlandi. Bu holat ekologik tarbiya sifatini pasaytirishga, tajribalar va amaliy ishlarni to'liq hajmda o'tkazishga xalal berishga olib keladi.

Uchinchi muammo dasturiy ta'minot bilan bog'liq. N.T. Abduraxmonova 2021-yilda o'tkazgan tadqiqotida ekologik tarbiya dasturlari va uslubiy qo'llanmalarining soni va sifati yetarli emasligi, mavjud dasturlarning ba'zilar zamonaviy talablar va ehtiyojlarga to'liq mos kelmasligi, yangi pedagogik texnologiyalar va yondashuvlarni aks ettirmasligi muammolarini ko'rsatib o'tdi. Bundan tashqari, dasturlarning aksariyati rus tilida bo'lib, o'zbek tilidagi mahalliy dasturlar va qo'llanmalar yetarli emas.

Kelajakdagi tadqiqot istiqbollari juda keng va perspektivali. Avvalo, raqamli texnologiyalar asosida ekologik tarbiya metodikasini tubdan takomillashtirish, yangi multimedia vositalar, interaktiv dasturlar, virtual ekskursiyalar va elektron o'quv materiallari yaratish zarur. Bu yo'nalishda keng imkoniyatlar mavjud va bu imkoniyatlardan unumli foydalanish kerak.

Ikkinchidan, har bir viloyat va hududning o'ziga xos ekologik xususiyatlarini chuqur hisobga olgan regional dasturlar yaratish muhim ahamiyatga ega. Toshkent shahrida, Farg'ona vodiysida, Xorazm va Qoraqalpog'istonda ekologik sharoitlar turlicha bo'lgani kabi, bolalarni tanishtirish kerak bo'lgan mahalliy tabiat ham turlicha. Shuning uchun har bir hudud uchun maxsus dasturlar yaratilishi maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, xalqaro ilg'or tajribani mahalliy sharoitlarga moslashtirishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish, boshqa mamlakatlarning ijobiy tajribalarini o'rganish va ularni o'zbek pedagogikasining o'ziga xos xususiyatlari bilan uyg'unlashtirib qo'llash zarur. Bunda andisha qilmasdan, tanlab olish va ijodiy yondashish muhim.

To'rtinchidan, ekologik tarbiya samaradorligini baholashning zamonaviy ilmiy asoslangan mezonlari va diagnostika vositalarini yaratish dolzarb vazifadir. Hozirgi kunda ekologik tarbiya natijalarini ob'ektiv baholash qiyin, chunki aniq mezonlar va o'lchash vositalari yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Bu yo'nalishda jiddiy ilmiy tadqiqotlar olib borish zarur.

Mahalliy ilmiy tadqiqotlarning keng qamrovli va chuqur tahlili shuni yaqqol ko'rsatdiki, maktabga tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda ekologik qadriyatlarni shakllantirish bo'yicha O'zbekiston pedagogikasida katta va boy tajriba to'plangan hamda samarali metodikalar ishlab chiqilgan. O'zbek olimlarining bu sohadagi asosiy hissasi shundaki, ular milliy-madaniy xususiyatlarni, xalq pedagogikasi tajribasini va mahalliy sharoitlarni chuqur hisobga olgan holda ekologik tarbiyaning o'ziga xos, samarali va barqaror natijalar beruvchi milliy tizimini yaratishga muvaffaq bo'ldilar.

Tadqiqotlar natijasida olingan ma'lumotlar va amaliy tajribalar tahlili asosida quyidagi asosiy xulosalarga kelish mumkin. Ekologik qadriyatlarni shakllantirish jarayoni milliy qadriyatlar, xalq pedagogikasi an'analari va mahalliy ekologik xususiyatlar mustahkam asosida qurilganda, bolalarga yaqin va tushunarli bo'lganda, ularning milliy ongiga to'g'ri kelib tushganda eng yuqori samara va barqaror natijaga erishiladi.

Ekologik tarbiya tizimini yanada takomillashtirish, zamonaviy talablar darajasiga ko'tarish va samaradorligini oshirish malakali kadrlar tayyorlash, pedagog tarbiyachilarning bilim va ko'nikmalarini muntazam oshirish, moddiy-texnik bazani zamonaviy uskunalar bilan mustahkamlash va boyitish hamda dasturiy-uslubiy ta'minotni tubdan yangilash va boyitishni talab qiladi. Umuman olganda, O'zbekistonda maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash bo'yicha mustahkam ilmiy asos yaratilgan va samarali amaliy tajriba to'plangan. Bu tajribani yanada rivojlantirish, takomillashtirish va barcha maktabgacha ta'lim muassasalariga keng joriy etish davrimizning muhim vazifalaridan biridir.

ADABIYOTAR RO'YXATI

1. Abdullayeva K.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarda eksperimental faoliyat orqali ekologik tushunchalarni shakllantirish. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 156 b.
2. Abduraxmonova N.T. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiya dasturlari: holati va takomillashtirish yo'llari // Pedagogika jurnali. – 2021. – №3. – B. 45-52.
3. Ahmedova M.O. Bolalarni jonli tabiat bilan tanishtirish metodikasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018. – 168 b.
4. Aminova N.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik bilimlar tizimini shakllantirish // Ta'lim va tarbiya. – 2018. – №5. – B. 28-34.
5. Azimova G.A. Mahalliy tabiiy xususiyatlar asosida bolalarni atrof-muhit bilan tanishtirish pedagogikasi. – Samarqand: SamDU, 2018. – 142 b.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PF-5712-son "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
7. Rahimova M.K. Maktabga tayyorlov yoshida ekologik tushunchalarni o'zlashtirishning psixologik xususiyatlari. – Toshkent: Sharq, 2017. – 152 b.
8. Raxmonova S.K. Ekologik tarbiya bo'yicha pedagog tarbiyachilar tayyorlash muammolari // Pedagog kadrlar. – 2020. – №4. – B. 23-29.